

3
– TIEK ŠIEMET PER KETURIS
MĖNESIUS REGISTRUOTA
KIAULYTĖS ATVEJŲ

1
– RAUDONUKĖS

1 900
– SKARLATINOS

8 777
– VĖJARAUPIŲ

Kaip atpažinti

Vadinamosios vaikiškos užkrečiamosios ligos – retos, todėl jas ne iš karto atpažįstame. Gydytoja N. Ziuzina nurodo jų simptomus ir pataria, kaip elgtis.

- Ligos pasireiškia karščiavimu, visoms, išskyrus kiaulytę (tai poaušinių liaukų uždegimas), būdingi bėrimai. Jie truputėlį skiriasi. Sergant vėjaraupiais atsiranda pūslyčių skirtingose kūno vietose, dažnai išskirtinai beria plaukuotąją galvos dalį, raudonukė – atsiranda raudonų dėmelių visame kūne, tymais – rusvų, vadinamų Kopliko, dėmelių, o skarlatinai būdingas vientisas smulkus raudonas bėrimas, kuris prasideda nuo veido, burnos gleivinės; vadinamasis braškėtinis liežuvis.

- Tai lašeliais per orą plintančios ligos, tad, saugantis nuo jų, labai svarbi asmenų higiena, būtina plautis rankas, laikytis čiaudėjimo ir kosėjimo etiketo, susirgus – vengti kontakto.

- Sužinojus, kad turėjai kontaktą su ligoniu, įtariant užsikrėtimą, inkubaciniu laikotarpiu reikia gerti daug skysčių, stebėti, ar neatsiranda ligos simptomų, mažiau kontaktuoti su aplinkiniais, ypač su pažeidžiamiausiais žmonėmis: kurių nusilpęs imunitetas, nėščiosiomis, nepaskiepytais vaikais, senyvo amžiaus asmenimis. Jei nuo tos ligos nesate skiepyti, per pirmas tris paras po kontakto verta pasiskiepyti.

- Inkubacinis laikotarpis, priklausomai nuo ligos, gali trukti nuo 2 iki 21 dienos.

Užmigdytos vaikiškos ligos bunda

Grįžta vadinamosios vaikiškos užkrečiamosios ligos, kurias manėme užmiršę amžiams. Beveik visos jos valdomos skiepais, tačiau skiepavimo apimtis per pastaruosius kelerius metus sumažėjo iki rizikingos ribos.

Aušra Lėka

SITUACIJA KELIA NERIMĄ

„Tymų protrūkis buvo 2019-aisiais, vėjaraupių atvejų pastarąjį pusmetį taip pat padaugėjo, nuo pernai rudens gerokai daugėja ir skarlatinos“, – Kauno miesto poliklinikos Šilainių padalinio šeimos gydytoja Natalija Ziuzina pasakoja apie savo pacientų pastarųjų kelerių metų ligų tendencijas.

Tokios jos ir pagal Nacionalinio visuomenės sveikatos centro (NVSC) duomenis. NVSC Užkrečiamųjų ligų valdymo skyriaus vyriausioji specialistė Daiva Razmuvienė vardija: per keturis mėnesius šiemet, kaip ir pernai per tą patį laikotarpį, tymų atvejų neregistruota, epideminio parotito (kiaulytės) šiemet buvo trys atvejai, pernai – du.

Raudonukė šiemet diagnozuota keturiolikos mėnesių vaikui. Lig šiol ji Lietuvoje pasitaikydavo itin retai – nuo 2008-ųjų iki 2022-ųjų buvo penki atvejai. Pernai buvo vienas, bet skaudus: raudonukė susirgo nėščia moteris, kūdikį ji prarado, nes ši liga nėščiosioms itin pavojinga. Daugėja vėjaraupių atvejų: per keturis pirmus šių metų mėnesius susirgo 8 777, 40 proc. daugiau nei pernai per tą patį laikotarpį (5 428).

Europoje, taip pat ir Lietuvoje, didėja sergamumas skarlatina. Ją sukelianti bakterija daug metų miegojo, pasitaikydavo labai nedaug užsikrėtimo atvejų, bet dabar šia liga sergama dažniau. Šiemet per pirmus keturis mėnesius, palyginti su pernai, Lietuvoje ligos atvejų išaugo 40 proc., susirgo 1 900 žmonių. Daugelis vaikiškų užkrečiamųjų ligų valdomos skiepais, deja, vakcinosis nuo skarlatinos sukėlėjo nėra.

SKIEPIJASI VIS MAŽIAU

Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro profesorė Aurelija Žvirblienė aiškina, kad kartkartėmis būna šių vadinamųjų vaikiškų užkrečiamųjų ligų protrūkių ir sunku įžvelgti dėsninę sąsają. Tačiau kartais priežastys aiškios, pavyzdžiui, kodėl šiemet buvo daug sergama virusinėmis infekcinėmis ligomis.

„Daugiau kaip dvejus pandemijos metus vaikščiojome su kaukėmis, izoliavomės, tad virusai neturėjo galimybės plisti, mūsų imuninė sistema su tomis infekcijomis nesusidūrė, visi nepersirgome, nepastiprinome savo atsparumo šioms ligoms. Todėl šią žiemą ir pavasarį daug ir vaikų, ir suaugusiųjų sirgo įvairiomis infekcinėmis ligomis, ypač daug buvo vaikų kvėpavimo takų infekcijų“, – sako A. Žvirblienė.

Pagrindinė, pasak jos, priežastis, kodėl Lietuvoje dar iki COVID-19 pandemijos 2019 m. pavasarį buvo tymų proveržis, taip pat aiški: „Tymų virusas ne visai išnykęs, nors jo plitimas valdomas skiepais. Svarbu, kad atsparių žmonių dalis būtų ne mažesnė kaip 95 proc., tada stabdomas viruso plitimas. 2019 m. paskiepyta 92,7 proc. vaikų, bet to sumažėjimo užteko, kad tymų virusas pradėtų plisti. Tačiau jų dalis dar krito ir pernai tesiekė 86,5 proc. Tad reali rizika, kad labai greitai galime sulaukti tymų protrūkio.“

Kilus tymų protrūkiui, paskiepyta nemažai ne tik vaikų, bet ir suaugusiųjų, kurie vaikystėje nebuvo skiepyti, ir jis užgeso. Palyginti su kai kuriomis kitomis šalimis, protrūkis ir nebuvo labai didelis: NVSC duomenimis, patvirtinti 834 atvejai.

Natalija Ziuzina:

„Tenka šaudyti iš patrankos į žvirblį – skirti vaikams stiprių antibiotikų, nes penicilino grupės vaistų, tinkamų skarlatinai gydyti, vaistinėse nėra.“

NE VISI SERGA LENGVAI

„Apklausose dėl vaikų skiepavimo kai kurie tėveliai aiškina, kodėl nenori vaikų skiepyti: kam to skiepo, nebėra tų ligų. Tačiau būtent todėl ir nebesergame, kad skiepajome vaikus. Be to, jau nebegalime drąsiai teigti, kad nebesergame, – skaičiai sako ką kita ir tik nuo mūsų pačių priklauso, kaip viskas klostysis ateityje“, – atkreipia dėmesį D. Razmuvienė.

Pasak jos, kas nutinka nutraukus skiepimą, rodo ir Lenkijos pavyzdys: čia buvo nutarta nebeskiepyti berniukų nuo raudonukės, tačiau prasidėjo ligos protrūkis ir sprendimą teko atšaukti.

Kai kurie tėveliai mano, kad, net jei vaikas susirgs, tai nesunkiai. „Visada tikimasi, kad sirgs lengvai, bet būna situacijų, kai vaikai serga sunkiai, kyla komplikacijų, kurios sunkina sveikimą ir vaikų būklę. Pastaruoju metu pasitaiko sunkesnės formos vėjaraupių – teko vaikų ir su abscesais į lignoninę išsiųsti, vienas hospitalizuotas dėl encefalito. Skarlatina dažnai komplikuojasi otitais (ausies uždegimais)“, – pasakoja N. Ziuzina.

Pasak jos, liekamųjų reiškinių po šių ligų paprastai nebūna, bet pasitaiko, jei jos negydomos laiku ar būna sunkios formos. Po raudonukės gali būti sąnarių, limfmazgių uždegimų, skarlatinos atveju streptokokinė infekcija sukelia širdies raumens, sąnarių pažeidimų. ▶

◀ Kiaulyte dažniau serga berniukai ir ši liga jiems pavojingesnė dėl rizikos vaisingumui. Jei vėjaraupiais nuo vaikų užsikrečia ir suaugusieji, jiems liga gali komplikuotis į juostinę pūslelinę, kuri linkusi kartotis.

„Nuo daugumos šių ligų sukėlėjų yra skiepijami ir mano, kaip gydytojos, rekomendacija – skiepytis, kad nereikėtų sirgti ir baimintis liekamųjų reiškinių“, – pabrėžia N. Ziuzina.

KAI KURIOS VAKCINOS MOKAMOS

Vakcinų yra pakankamai, pagal vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių skiepijama nemokamai. Tačiau, atkreipia dėmesį gydytoja N. Ziuzina, nuo pastaruoju metu dažnėjančių vėjaraupių sukėlėjo vakcina nepopuliari, nes ji mokama, paskiepyti vaiką kainuoja apie 100 eurų.

„Rengiama Nacionalinė imunoprofilaktikos 2024–2028 m. programa, tikimės, kad į vaikų skiepimų kalendorių bus įtraukti ir nemokami skiepai nuo vėjaraupių. Tokių planų buvo ir 2019–2023 m. programoje, bet prasidėjo COVID-19 pandemija, teko sukoncentruoti finansinius išteklius kitur“, – sako D. Razmuvienė.

Pasak jos, nors skiepas nuo vėjaraupių sukėlėjo mokamas, šiemet pasiskiepijo jau 60 proc. daugiau asmenų nei pernai tuo pačiu laikotarpiu.

Tenka mokėti ir vaikystėje skiepo negavusiems suaugusiems, pavyzdžiui, jei kas nori pasiskiepyti nuo tymų, kiaulytės ir raudonukės vykdamas į šalį, kur nustatyta šių ligų atvejų, ar dėl kokios kitos priežasties. Tačiau, aiškina D. Razmuvienė, jei skiepijasi suaugęs asmuo, turėjęs kontaktą su žmogumi, sergančiu šiomis ligomis, mokėti nereikia.

Pavyzdžiui, tymų inkubacinis laikotarpis – nuo 10 iki 21 dienos, tad pasiskiepijus per tris paras nuo kontakto dar spėja susiformuoti imunitetas. Žinoma, priduria epidemiologė, priklauso ir nuo žmogaus organizmo, kitų aplinkybių, bet, net jei spėja susidaryti tik dalinis imunitetas ir žmogus suseraga, tai serga lengviau. Per tymų protrūkį 2019-aisiais suaugusiųjų pasiskiepijo 20 kartų daugiau, nei skiepydavosi anksčiau.

Vakcinų turime užtekčiai, o dėl kai kurių vaistų situacija šiuo metu sudėtinga. N. Ziuzina pasakoja, kad nuo daugumos šių vaikų užkrečiamųjų ligų specifinio gydymo nėra, tik simptomais: antidiuretikais, bėrimo vietos dezinfekuojamos.

Tačiau skarlatina specifiškai gydoma antibiotikais, nes šią ligą sukelia ne virusas, o streptokokinė bakterija. „Tenka šaudyti iš patrankos į žvirblį – skirti vaikams stiprių antibiotikų, nes penicilino grupės vaistų, tinkamų skarlatinai gydyti, vaistinėse nėra“, – apgailestauja N. Ziuzina.

Daiva Razmuvienė:

Kai kurie tėveliai aiškina, kodėl nenori vaikų skiepyti: kam to skiepo, nebėra tų ligų. Tačiau būtent todėl ir nebesergame, kad skiepijome vaikus.

Nuo skarlatinos nėra ir vakcinų. A. Žvirblienė aiškina, kad šią ligą sukeliančią bakteriją platina dauguma žmonių, tad ji kartkartėmis pasirodo ir kažką susargdina. Nėra taip, kad neįmanoma sukurti vakcinų nuo bakterijų, – juk yra ir nuo pneumokokinės infekcijos, ir meningokoko, kokliušo.

„Tačiau vakciną nuo bakterijų sukurti sunkiau nei nuo virusų, o ilgalaikis imunitetas dažnai nuo jų nesiformuoja. Nuo kai kurių pavojingų bakterinių infekcijų vakcinų visai nėra“, – apgailestauja imunologė.

AR SKIEPYTIS SUAUGUSIESIEMS?

Gydytoja N. Ziuzina pasakoja, kad vaikškomis užkrečiamosiomis ligomis dažniausiai serga vaikai nuo dvejų iki dešimties metų, šios ligos dažniausiai plinta vaikų darželiuose, mokyklų pradinėse klasėse. Pasitaiko pavienių atvejų, kai serga ir tėveliai. Gydytojos praktikoje buvo atvejais, kai

nuo vaiko užsikrėtė vienas tėvelis, o nuo šio – keli jo bendradarbiai.

Pasak gydytojos, kai kuriomis vaikškomis ligomis suaugusieji serga sunkiau nei vaikai, pavyzdžiui, vėjaraupiais, – karščiuoja stipriau ir ilgiau, ilgesnis bėrimo laikotarpis.

Tad ar vaikystėje nepaskiepytiems suaugusiems verta tai padaryti dabar, o gal reikia revakcinuotis? Kuriam laikui įgyjamas imunitetas, pasak A. Žvirblienės, visų pirma, priklauso nuo vakcinų. Pavyzdžiui, trigubos vakcinų – nuo tymų, kiaulytės ir raudonukės sukėlėjų – sudėtyje yra gyvų susilpnintų virusų, todėl jos labai efektyvios.

„Per 90 proc žmonių, kurie vaikystėje buvo paskiepyti šia triguba vakcina, įgyja imunitetą visam gyvenimui. Tarp jaunesnių žmonių beveik nėra persirgusių šiomis ligomis, nes visi, gimę vėliau nei 1965 m., kai pradėta ja skiepyti, yra paskiepyti. Iki tol persirgdavo didelė dalis žmonių, o persirgus imunitetas taip pat susiformuoja visam gyvenimui. Tad, jei žmogus vaikystėje paskiepytas nuo tymų ar jais sergo, nerimauti neverta – jis greičiausiai įgijo atsparumą“, – aiškina A. Žvirblienė.

Jei vaikystėje žmogus nebuvo paskiepytas nuo šių ligų, imunologė pataria tai padaryti suaugus.

Tačiau, pasak jos, vakcina nuo kokliušo, difterijos ir stabligės, nors jose irgi yra ligos sukėlėjų – bakterijų – komponentų, saugo maždaug tik dešimt metų.

„Jei vaikas kūdikystėje paskiepytas, suaugęs jis atsparumo šioms ligoms nebeturi, – pastebi imunologė. – Tad šia vakcina suaugusiems rekomenduojama pakartotinai pasiskiepyti, ypač jei šeimoje laukiama naujagimio, kad tėvai neparneštų namo šių ligų ir neužkrėstų vaiko, kol jis dar nepaskiepytas.“

DAUGĖJA RAUDONUKĖS ATVEJŲ

Deja, net galėdami didžiąją dalį vaikų užkrečiamųjų ligų valdyti skiepais, tuo pasinaudojame ne visi. NVSC įspėja, kad tai kelia grėsmę visai visuomenei, nes nebesusidaro pakankamas kolektyvinis imunitetas ir neužkertamas kelias infekcinėms ligoms plisti. Kyla pavojus ne tik nepasiskiepijusiems asmenims, bet ir aplinkiniams, kurie dėl amžiaus ar sveikatos būklės negali būti skiepijami.

A. Žvirblienė aiškina, kad, pavyzdžiui, tymų virusas yra vadinamasis endeminis, koku virto ir COVID-19 sukeliantis koronavirusas: jie nuolat cirkuliuo-

ja populiacijoje ir, kai tik pasitaiko imlus žmogus, jį užkrečia. Jei imlių daug – įvyksta protrūkis.

Didžiausia rizikos grupė – dar nepaskiepyti vaikai, o pirmą kartą skiepijami nuo tymų jie gali būti tik sulaukę 15–16 mėnesių. Pasak imunologės, iki tol jie neskiepijami, nes jų mamos, jei paskiepytos, vis dar turi antikūnų nuo šio viruso, jie perduodami vaisiui per placenta ir kūdikis pirmais gyvenimo mėnesiais jų turi. Jei kūdikis būtų paskiepytas dar tada, kai turi per placenta įgytų antikūnų, jie neutralizuotų vakcinoje esantį virusą ir apsauga truktų trumpai. Tad reikia skiepyti, kai antikūnų

Aurelija Žvirblienė:

2019 m. paskiepyta 92,7 proc. vaikų, bet to sumažėjimo užteko, kad tymų virusas pradėtų plisti. Tai reali rizika, kad labai greitai galime sulaukti tymų protrūkio.

Skiepijimosi apimtis pavojingai krinta

• Lietuvoje pagal vaikų profilaktinių skiepimų kalendorių jie skiepijami nuo keturiolikos užkrečiamųjų ligų. NVSC duomenimis, pernai tik nuo dviejų – hepatito B ir rotavirusinės infekcijos – paskiepyta daugiau nei 2021-aisiais. Didžiausią susirūpinimą kelia skiepijimo nuo tymų, epideminio parotito (kiaulytės) ir raudonukės apimtis, kuri pernai dar nukrito ir tesiekė 86,46 proc. (2021 m. – 88,41 proc.).

• Skiepijimo nuo kai kurių ligų (tuberkuliozės, hepatito B, difterijos, kokliušo, stabligės, poliomieliito ir *Haemophilus influenzae B*) apimtis pernai išliko ne

lygis sumažės. Be to, ši vakcina yra sukurta iš nekenksmingo gyvo viruso, todėl mažų kūdikių imuninei sistemai gali būti per sunku kontroliuoti viruso replikaciją (dauginimąsi).

Vadinasi, būna laikotarpis, kai vaikučiams motinos perduoti antikūnai pranyko, o jie dar tik laukia skiepo. Kaip tik toks atvejis šiemet ir nutiko, kai raudonuke susirgo keturiolikos mėnesių vaikas.

Pasaulio sveikatos organizacija rekomenduoja paskiepyti bent 90 proc. vaikų, o nuo tymų, epideminio parotito ir raudonukės – 95 proc. Lietuvoje tokia skiepijimo apimtis buvo pasiekta iki 2010 m., tačiau vėliau kasmet mažėjo, ypač kritė COVID-19 pandemijos metais.

D. Razmuvienė atkreipia dėmesį, kad taip didėja neskiepytų, vadinasi, imlių infekcijai, asmenų dalis: suskaičiavus per dešimt metų nepaskiepytus vaikus, jų susidarytų apie 20 tūkst. Pavyzdžiui, tymų virusas labai lakus – vienas susirgęs asmuo gali užkrėsti iki aštuoniolikos kitų ir tam užtenka keičiamųjų kontaktų.

Skiepijimo apimtis sumažėjo ir kitose Europos šalyse, tad, turint omenyje migracijos ir kelionių rodiklius, bet kuris virusas gali plisti labai imliai. „Europoje pradeda plisti raudonukė, nes skiepijimo apimtis nukrito žemiau nei 95 proc. Jos atvejų fiksuota Lenkijoje, Vokietijoje, Italijoje, kitur. Kol kas susirgusių žmonių nedaug, bet tai gali būti tik pradžia“, – nuogaustauja D. Razmuvienė.

Matyti ir gerų pokyčių: epidemiologė dalijasi gera žinia, kad šiemet skiepijamasis nuo visų vakcinų valdomų vaikų ligų padidėjo apie 30 proc. Tai teikia vilties, kad užmigdytoms ligoms neleistų pasiekti.

mažesnė nei 90 proc., tačiau ir nuo jų kasmet paskiepijama mažiau vaikų.

• Nuo daugelio šių ligų pradėta skiepyti 1956 m., o iki tol Lietuvoje buvo registruojama tūkstančiai difterijos, stabligės, tymų atvejų. Buvo nemažai žmonių, sergančių ir kokliušu, raudonuke, kiaulyte, hepatitu B. Šias ligas beveik užmiršome, tačiau, mažėjant paskiepytų vaikų, atsiranda ir jomis sergančių, didėja grėsmė, kad jos vėl sugrįš.

• Vaikų skiepų kalendorius vis papildomas. Pavyzdžiui, nuo 2016-ųjų pradėta

Vaikų skiepimo kalendorius

Užkrečiamoji liga	Amžiaus grupė
Tuberkuliozė	Naujagimiai
Hepatitis B	Naujagimiai
Difterija, kokliušas, stabligė, poliomieliitas ir <i>Haemophilus B</i>	1 metų
Tymai, epideminis parotitas (kiaulytė), raudonukė	2 ir 7 metų
Pneumokokinė infekcija	1 metų
Žmogaus papilomos viruso infekcija	11 ir 12 metų
Rotavirusinė infekcija	1 metų
Meningokokinė B infekcija	1 metų

Šaltinis: NVSC

skiepyti nuo žmogaus papilomos viruso. Tikimasi, kad taip per ateinantį dešimtmetį pavyks išvengti gimdos kaklelio ir kitokių šio viruso rūšių sukeltamų vėžio atvejų.

• Paskiepytų nuo tymų, kiaulytės ir raudonukės 2 metų vaikų.

2010 m. – 96,10 proc.

2019 m. – 92,73 proc.

2020 m. – 90,11 proc.

2021 m. – 88,41 proc.

2022 m. – 86,46 proc.

Šaltinis: NVSC